

HUY
CÂN
CÔ GÁI
MÈO
THỜ

thuongmaitruongxua.vn

Văn học
72

V21
H523C
C450 G

HUY CẬN

ĐN: 2594

cô gái Mèo

thơ

thuongmaitruongxua.vn

Đ 8053

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HỌC
Hà nội — 1972

THƠ HUY CẬN

LỬA THIÊNG	1940
VŨ TRỤ CA	1942
TRỜI MỖI NGÀY LẠI SÁNG	1958
ĐẤT NỞ HOA	1960
BÀI THƠ CUỘC ĐỜI	1963
HAI BÀN TAY EM	1967
PHÙ ĐỒNG THIÊN VƯƠNG	1968
NHỮNG NĂM SÁU MƯƠI	1968
CÒ GÁI MÈO	1972
CÓ NHỮNG CON NGƯỜI	sẽ xuất bản

LỜI NÓI ĐẦU

Trước đây, ở một số địa phương, đồng bào Mèo tin có ma « Ngũ hải » làm hại người và súc vật. Người mà đồng bào tin có ma « Ngũ hải » thường bị cô lập và có khi còn bị ám hại. (trích ở quyển « Các dân tộc thiểu số ở Việt Nam » do nhóm nghiên cứu dân tộc của Ủy ban dân tộc Trung ương biên soạn và xuất bản năm 1959).

Trong những năm kháng chiến chống Pháp, tôi đã được tiếp xúc nhiều với đồng bào miền núi, tiếp xúc hàng ngày vì cơ quan chúng tôi đóng sâu trong một vùng thiểu số, nơi đây đồng bào nhiều dân tộc ở xen kẽ với nhau. Từ năm 1956 lại đây, trong công tác văn hóa, tôi có dịp tìm hiểu thêm đồng bào miền núi qua nhiều chuyến đi điều tra tình hình văn hóa ở cơ sở, qua một số lần « đi thực tế » ở vùng cao.

Nhờ vậy mà tôi được hiểu sâu thêm một bước cuộc sống, phong tục, tập quán của đồng bào Mèo ở mấy tỉnh Việt Bắc, Tây Bắc.

Cuộc sống của đồng bào Mèo hiện còn có một số khó khăn, nhưng ngay trong lòng cuộc sống ấy, có một chất gì rất hào hùng, như ngọn lửa cháy rực lò rèn ở đầu núi những đêm gió lạnh, như con dao, lưỡi kiếm, khẩu súng kíp của đồng bào đánh giặc, giữ làng. Trong cuộc sống đầy tính chiến đấu ấy, các chị em người Mèo đang vươn lên mạnh mẽ, không hề chịu thua kém các bạn nam giới của mình. Xưa kia bị vùi dập bao nhiêu dưới chế độ đế quốc, phong kiến, thì ngày nay các chị em càng bật lên bấy nhiêu. Thân phận người phụ nữ Mèo xưa kia... nói sao cho hết đắng cay, cơ cực. Bị áp bức về chính trị, bóc lột về kinh tế, bị khinh rẻ về nhân phẩm trong «thân phận đàn bà» của mình, các chị em còn bị thần quyền giam hãm trong một vòng vây khủng khiếp. Tục mê tin về ma chài — cũng gọi là ma «Ngũ hải» — đã làm hại (có lúc còn ám hại) cuộc đời của biết bao chị em, thường lại là chị em trong tầng lớp nghèo khổ. Tôi đã được biết, được làm quen

với mấy cuộc đời như vậy. Tôi cũng đã được chứng kiến sự đời đời của một số chị em. Cách mạng đã «hóa kiếp» cho các chị em này mà nếu không có cách mạng thì ngay cả tính mệnh có thể cũng chẳng còn. Tôi đã cố gắng miêu tả lại một cuộc đời như vậy trong tập thơ «Có gái Mèo».

Giờ đây, tôi thấy như mình còn ngồi bên bếp lửa lưng chừng sườn núi cao những đêm đông sương buốt, nghe các chị em tâm sự, kể lại các bước đường đau khổ hay vui sướng của mình. Đôi mắt nhìn sâu, giọng nói trầm trầm, các chị «phục hiện» đời mình trong những câu ngắn gọn, nửa như muốn kể, nửa như muốn ngưng lại để cho luồng hồi tưởng thăm tỏa vào hơi ấm của lửa bếp, thăm vào đêm sâu, không muốn bắt thành lời. Đau khổ nhiều khi muốn im lặng; hạnh phúc đôi khi cũng muốn lặng im. Hạnh phúc được giải phóng, hạnh phúc được trở lại làm người trong một xã hội mà nhân phẩm của mỗi con người được tôn trọng, được trau dồi, tôn đẹp mãi lên. Các chị em mà tôi quen bây giờ đã là những người công dân kiên cường trong công

cuộc chống Mỹ cứu nước và xây dựng chủ nghĩa xã hội. Có người là cán bộ vững của địa phương.

Tôi đã viết «Cô gái Mèo», viết về đời một đồng bào miền núi bằng thơ tiếng Kinh. Có điều là tôi nói lại — tôi sống lại — cuộc đời của các chị em với tất cả mỗi đồng cảm chân thành của tôi, một mối đồng cảm ruột thịt.

Tháng 2 năm 1972

H. C.

CÔ GÁI MÈO

CHƯƠNG MỘT

Cha mẹ em sinh em
Trên núi cao chót vót
Mây sớm quấn làm rèm
Sương chiều như sữa giọt.

Nhà em nghèo, nghèo lắm
Mèn mèn⁽¹⁾ không đủ ăn
Củ mài và quả gắm
Hết rồi, bụng đói lặn.

Con chưa đầy tuổi tôi
Cha ốm mòn vệt chết

(1) *Mèn mèn*: bột ngô xay, lương thực chính của đồng bào Mèo.

Cảnh mẹ góa, con cô
Khổ nói sao cho hết!

Mẹ em thương em nhiều
Lên nương ngày điu theo
Mẹ nói: « Hòn máu mẹ
Bụng mang, rồi lưng đeo ».

Cái đời mẹ xác xơ
Khác nào thân ngựa cưỡi
Khác nào thân ngựa thồ
Chỉ đầu tắt mặt tối.

Mẹ nuôi con, nuôi tuổi,
Nuôi tháng, lại nuôi ngày
Mẹ nhọc nhằn lắm nỗi
Bữa hôm đồn bữa mai.

Mẹ đói lòng mẹ nhịn
Miếng ăn dành cho con.
« Con đói khóc chẳng nín
Mẹ đói, ngủ làm ngon ».

Mẹ rét, mẹ chịu rét
Dồn lưng ấm cho em
Tay mẹ khi tái mét
Giường treo em ngủ êm.

Em lớn lên ba tuổi
Mẹ nựng: « Con gái xinh
Bạc nén mẹ chẳng đổi »
Rồi riết em vào mình.

« Con gái của mẹ ôi
Đời mẹ khổ nhiều rồi!

Đời con phải sung sướng,
Con sướng là mẹ vui ».

Em vừa tuổi lớn lên
Những đêm xuân trăng rọi
Bao chàng trai mang khèn
Quanh nhà say đắm thồi.

Mẹ mừng mẹ chẳng nói
Chỉ khuyên con biết chờ
Cho hợp duyên hợp tuổi
Chọn người mà che ô.

Thân gái như chiếc khăn
Nhuộm rồi không nhuộm lại
Trao duyên trao một lần
Sao cho bền thắm mãi.

Hội trồng nêu năm ấy
Hoa lê trắng nửa rừng
Ai thức mùa xuân dậy
Trong lòng em bàng khuâng.

Chị em rủ nhau đi
Váy thêu, lanh trắng nuốt
Rồi từng cụm hát thi,
Em được bầu nhất cuộc :

« Ai tiếng hát trong veo
Giục chim ca, bướm nở,
Giọng suối núi, mây đèo
Nghe dễ buồn, dễ nhớ ».

Có cụ già mừng rỡ :
« Con ơi, người Mèo ta

Ở gần trời nhẹ thở
Hát cho lòng bay xa ».

Hội xuân suốt năm ngày
Hoa lê chưa kịp rụng
Người với người đã say
Theo nhịp khèn đồng vọng.

Chàng, bạn làng tuổi nhỏ
Xóm dưới khuất tầng mây
Cũng cảnh nhà nghèo khó
Ngô ăn bát chẳng đầy.

Mà sao lòng em mê
Chẳng muốn rời nửa bước
Chàng lại thỗi em nghe
Những điệu khèn thề ước.

Bao chàng trai quanh núi
Tan hội trở về nhà
Mặt rầu, khèn biếng thổi
Khi gặp em đi qua.

Chàng của em suốt giờ
Tiếng khèn vang lạnh lạnh
Chàng nhìn em say sưa
Vừa vui, vừa kiêu hãnh.

Bụi chuối rừng hôm đó
Hoa sơn đỏ đỏ hơn
Miệng em lời chưa ngỏ
Mà tình ta keo sơn.

Từ đó mỗi ngày phiên
Em theo chàng buổi chợ

Đường lưng núi xuống lên
Theo nhịp khèn đôi lứa.

Có khi dừng chặng nghỉ
Em đàn môi thiết tha
Chàng nhìn em thủ thỉ:
«Ta cùng chung mẹ cha».

Lòng em thầm ước ao
Đúng lòng chàng như hệt.
Ô che hai mái đầu
Hẹn có nhau sống chết.

Tặng chàng chiếc vòng bạc
Từ nhỏ em đeo tay.
Chàng nhận vòng, khi ấy
Mặt trời đứng giữa ngày...

CÔ GÁI MÈO

CHƯƠNG HAI

Buổi chợ vui náo nức
Sắm tết khách gần xa.
Lòng em còn rạo rức
Vui hơn chợ quê nhà.

Vào chợ không mua gà
Không mua dây pháo đỏ
Không mua vải viền hoa
Mà lòng em hờn hờ.

Chàng mua con chỉ thắm
Cho em thêu đai lưng

Chỉ buộc duyên, buộc phận
Hai ta chàng hay chăng?

Ô không hiểu vì sao
Đang giữa chừng buổi chợ
Tim bồi hồi bồi hồi
Em rùng mình sờ sợ

Em ngồi đợi chàng uống
Bát rượu bạn thân mời.
Bỗng em lạnh xương sống
Hoa mắt em chàng ơi!

Lão thầy mo xã ta
Mặt găm, râu tua tủa
Mắt lăm lét đi qua
Miệng lăm bầm chữi rửa.

Mắt đỏ ngầu hần học
Thấy em ngồi bên chàng
Miệng răn thòi lưỡi độc
Nó luồn dọc luồn ngang.

Hết rĩ tai người ta
Lại lờm em trăng tráo.
Từ phía mấy cụ già
Bỗng xầm xì nhốn nháo.

Em tiến lên phía trước
Tay ôm chặt lấy chàng
Trán đỏ mồ hôi hột
Gió đập hai hàm răng.

« Bờ bà con ta ơi!
Có con ma Ngũ hải

Tránh mau! ma ám người
Là xương cần thịt thối.»

« Đem nó đi rút ruột
Con nít với đàn bà
Gò má nó đỏ chót
Là hút máu người ta! »

Mũi thẳng mo phập phồng
Lưỡi nó thè rõ dãi:
« Địch con ma má hồng
Làm người ta điên dại! »

Nói xong, nó xắn tới
Tay độc địa chỉ em.
Mặt em sầm tối lại
Đang ngày bỗng hóa đêm.

Chợ người ta xô nhau
Họ bảo: « Tránh ma! tránh! »
Tai ù tiếng lao nhao
Em nghe người ớn lạnh.

Chàng đứng phắt ngay dậy
Hai tay ôm choàng em:
« Lão thầy mo xằng bậy!
Chén say nói bèm nhèm! »

Chợt tiếng ai chen vào:
« Chính thầy mo làng nó
Thấy ma, còn nói sao! »
Tiếp tiếng người la ó.

Hẹn có nhau sống chết
Vừa mới sáng nay thôi!

Chàng ơi! chàng có biết
Em đã chết nửa rồi.

Chuyện ma đặt hư không
Lão thầy mo lưỡi đỏ
Nó thấy má em hồng
Nó thềm máu em đỏ.

Bộ râu dê tua tủa
Của nó từng đánh hơi
Tự ngày em còn nhỏ
Thềm em làm vợ hai.

Hội xuân ta vui chơi
Nó trườn trườn thân rắn
Chực phun độc vào người
Gớm ghê thẳng máu lạnh!

Chàng ôi! ngày tháng trước
Em lấy củ rừng xa
Nó rình theo từng bước
Định giở thói trêu hoa.

Em vung dao cự tuyệt
Lưỡi như chó cụp đuôi
Nó thù em nó giết
Cái hồn em mất rồi!

Chàng đem em ra về
Sau rớt cả buổi chợ.
Ai nghi ma mặc ai
Ta vẫn là đôi lứa.

Nắng chiều nằm ngang núi
Cỏ dần lạnh hơi sương

Em cúi đầu cúi thủi
Chàng theo càng thêm thương.

Chàng ơi! sáng ra đi
Đời ta như nắng mọc
Như đôi chim bay thi
Như nước nguồn trong lọc.

Ra về như nắng tắt
Như chim trúng tên rồi
Như bếp tàn lạnh ngắt
Còn mong gì thành đôi!

Chàng ơi, đừng đôi ta
Bao nhiêu lần rậm cỏ
Cỏ ơi có thương ta?
Đời ta rày héo ulla!

Con đường hai ta hẹn
Đi cùng nhau trọn đời
Quân gian tà chặn nghẽn
Tim động máu chàng ơi!

Đường đứt ruột gan em
Đá tai mèo lởm chởm
Đá rôm máu tim em
Đường gãy quắn đau đờn.

Chàng quắc mắt giậm đá:
« Ta há chịu oan này!
Em ơi, em vững dạ
Anh còn chân còn tay

Anh còn đầu trên vai
Anh còn tim giữa ngực

Quyết bẻ gãy răng nanh
Của lũ loài bạo ngược! »

Chàng nói xong nghiêng chặt
Hàm răng như cối xay
Tay chàng êm ái đặt
Vai em như mọi ngày.

Đầu tựa vào vai chàng
Em khôn cầm nức nở
Đời em tự tim gan
Muốn tan thành lệ nhỏ,

Tan thành giọt nước mắt
Thấm mãi vai chàng yêu.
Lòng em đau quặn thắt
Hơn mây xoắn giữa đèo.

Chàng dỗ: « Nín đi em!
Khóc làm chi thêm khổ!
Giữ mắt sáng mà nhìn
Thắt bụng buồn để nhớ! »

« Mỗi thù này nhớ lấy
Như chàm thích vào tay
Như rựa chém xuống đất
Dao chặt đá làm hai! »

Đường núi trời nhá nhem
Chàng, em về tới xã
Sương thấp thoáng ngọn đèn
Nương ngô xào xạc lá.

Nhà chàng đầu xóm dưới
Hắn cha mẹ mong chờ

Nhưng nhà em đỉnh núi
Chàng ngại em bơ vơ

Đem em về tận nhà
Chàng nắm dò bẫy dạn:
« Kệ thằng mo vu ma!
Tình ta ai dám cản! »

Rồi lòng chàng như chột
Hiều điều chi thâm sâu
Nắm tay em thật chặt:
« Em ơi, có thể nào

« Cũng phải sống, phải sống:
Đừng có đại liều mình
Em còn phải thương mẹ
Em còn phải thương anh! »

« Sống mới trả được thù!
Chớ quên lời anh dặn ».
Chàng nói xong, chạy vù
Dao trần, hồng lấp loáng.

CÔ GÁI MÈO

CHƯƠNG BA

— « Con đã về, ơ mẹ!
Chợ tan chậm xế chiều
Sương dày, đường mấp mé
Con trở về hơi lâu... »

Mẹ em không một lời
Mắt nhìn em sừng sững
Bỗng òa khóc: « Con ơ
Trưởng đời con sung sướng!... »

Ra chiều nay xế bóng
Tin chợ về đến tai

Mẹ bồn chồn trông ngóng
Gọi tên con, gọi hoài.

— « Mẹ ơ, mẹ của con!
Con là con của mẹ.
Bọn tà ác gieo oan
Đề ngoài tai, mẹ nhé! »

— « Con, hồn máu của mẹ,
Xương thịt mẹ rút ra!
Bây giờ nóng nổi thế...
Không, con không phải ma!

« Con là con mẹ cha
Da thịt thành da thịt
Hồn đúc tụ nên hồn
Thiên hạ người đâu biết!

« Nuôi con từ bát cháo
Từ giọt sữa cạn khô
Từ tấm chăn, manh áo
Cả đời mẹ dồn vô!

« Nặng từng tháng từng ngày
Trên cái lưng mẹ dịu
Con, con mẹ, mặc thây
Miệng lưỡi người điên đảo! »

Mẹ dứt lời, ôm chặt
Lấy người em như mê:
« Chợ đường xa, xa tấp
Con ơi, con đã về ».

Em ôm mẹ vào lòng
Mà chân không vững nữa.

Lửa trong bếp bập bùng
Trưởng nghe lời của lửa.

Chiều hôm sau tỉnh dậy
Mẹ em mặt thần thờ
Nhìn em không chớp mắt
Dường nửa tin nửa ngờ...

« Con của mẹ, mẹ yêu
Có thể nào chẳng nữa! »
Em nghe nói mà đau:
Mẹ em đã buồn sợ.

Mẹ lại nhìn em sưng:
« Con sáng mặt sáng mày
Mẹ ấp từ trong trứng
Ma nào mà đến thay! »

« Mẹ nuôi con nên người
Mặt giống cha như hệt »
Mẹ kéo em cùng ngồi
Nhóm lửa hồng trong bếp.

Mẹ như điên như dại
Đang đêm mở cửa tung
Kêu thất thanh: « Trời hỡi!
Biết oan này cho không?

« Tôi, người, đẻ ra người,
Hỡi quỷ thần thiên địa! »
Mẹ kêu không ra hơi,
Tiếng thầm càng ruột xé.

« Thân mẹ góa con cô
Như nhà không cột dựa

Nay nghiêng đất, tối trời
Trông vào ai được nữa! »

Từ đó mẹ ít nói
Thương em hơn bao giờ
Từ cái ăn cái ngủ
Như em còn bé thơ.

Mẹ xuống xóm lên nương
Nghe người ta đồn đại
Lòng mẹ chỉ biết thương
Miệng mẹ không biết cãi.

Đêm nằm ngủ bên mẹ
Mẹ đắp ấm gấp đôi
« Người lạnh bị ma ám,
Người nóng ma phải rời. »

Mẹ kiếm củi đầy nhà
Suốt đêm dài đốt lửa
Như làm lại thịt da
Mẹ sinh con lần nữa.

Mẹ ơi, mẹ che chở
Cho con trong bếp nhà
Nhưng bước ra khỏi cửa
Con bị người rửa ma!

Tội thân em lủi thủi
Thiên hạ bắt lia xa
Chợt gặp em đi tới
Người ta xua lợn gà

Người ta đuổi con trâu
Đi quanh sang lối rẽ

Nhỡ em xáp con bò
Người ta về đốt vía.

Đang chừng giữa đêm khuya
Con lảng giềng khóc thê
Cũng tại em là ma
Đến ám hồn con trẻ!

Dê người ta biếng cỏ
Chó người ta nằm rên
Lợn người ta lăn chết
Đều tại vía ma em!

« Chết thì chết, liều thân
Đâm thẳng mo, hủ dạ! »
Em mài con dao găm
Một đêm dài trắng dã.

Sáng cầm dao vọt chạy,
Mẹ biết ý rượt theo :
« Mẹ van con ! chớ dại !
Mẹ chết, con hăng liều ! »

Cái thân cha mẹ sinh cho em
Để làm người giữa làng giữa chợ
Để đi về có chị có em
Như hạt lúa trổ bên hạt lúa

Như hạt bắp nằm bên hạt bắp
Mặt con người mới rọi nhau vui
Mơ vu vạ, mọi đường vắng bật
Em sống mà như đã chết rồi.

Cái mặt em cha mẹ sinh ra
Để làm người, không để làm ma

Mà họ ném mặt em cục lửa
Tóc cháy quăn, khét cả làn da.

Đau đớn cho em ! bạn gái thân
Như hoa rụng cánh lẳng xa dần
Hôm qua đi chợ cùng nhau đó
Nay gặp em về tránh dấu chân.

Người sợ em ma, em sợ người
Cứ xa em mãi, cứ xa hoài
Lạnh tanh bốn phía không hơi ấm
Của một lời thân, một nụ cười.

Rồi họ đồn nhau kíp lẳng xa
Em ma hay chính mọi người ma !
Mọi người trốn cả, em tro trọi
Em sợ như mình rụng thịt da.

Nói chi những chàng trai thuở trước
Gặp em là cuống quýt tỏ tình
Giờ cũng sợ, mắt còn luyến tiếc,
Xa xa mau, khèn hết xoay quanh.

CÔ GÁI MÈO

CHƯƠNG BỐN

Em trốn gặp chàng ở cuối rừng
Một đêm hò hẹn tối như bùng
Chàng nghe hơi em mà theo bước
Em thuộc hơi chàng quẩn quít lưng.

Em giờ tay em dắt chàng theo
Như ngôi sao bay theo ngôi sao
Đường ta đã thuộc lòng bao thuở
Mau chàng ơi! giờ ta có nhau.

Chàng ngồi bên em cho em nghe
Hơi thở chàng yêu bên má kề

Chàng vắng em, em vắng chàng lâu quá
Sống còn nhau mà tưởng chết xa lìa.

Chàng ngồi bên em, em bên chàng
Trời đêm mù mịt không sao trăng,
Chàng thương em, lòng chàng thấy rõ
Mặt em gầy trên má lệ lã.

Chàng ơi! tưởng hẹn nhau ngày cưới
Chàng đón em giữa hội xuân về
Khèn đi trước chàng say đắm thối
Ôi theo sau, chàng nằng, em che.

Tưởng hẹn nhau làm chồng làm vợ
Dệt áo chăn năm sắc cầu vồng
Đắp giấc mộng ấm nồng đôi lứa
Lạnh trắng phau vờn sợi chỉ hồng...

Sợi chỉ thắm chàng trao ngày ấy
Em cầm tay máu chảy chàng ôi!
Thêu duyên phận thêu đâu chẳng thấy
Chỉ thấy tình ta đứt đoạn rồi!

Ta những hẹn mùa hoa lê nở
Trắng vườn chàng trắng tới vườn em
Thì chàng đón em về cùng ở
Chung mẹ cha, chung bếp, chung đèn

Chung cái nường chồng cày vợ cuốc,
Chung nắng sương, gió bắc mưa rào,
Chung mái nui mặt trời lặn mọc,
Chung tháng ngày khuya sớm có nhau.

Em những tưởng làm con dao sắc
Năm vô dao bền chắc của anh

Bên lưng nhau chẳng bao giờ lạc
Mình bên ta, ta ở bên mình.

Bây giờ em như dao không vỏ
Rơi đá đường sứt mẻ chàng ơi!
Đã bao lúc lòng em quá khổ
Muốn liều ăn lá ngón cho rồi!

Nhưng chàng hỡi, tình chàng buộc lại
Không cho em liều lĩnh quyền sinh
Tối mảy mắt lòng em nghĩ đại
Nhớ tình chàng em sáng tâm linh.

Đã bao lần đêm về cửa sập
Em tìm chàng qua ngõ nhà chàng
Mong chàng đi nương chậm về, em gặp
Mong chàng đi sẵn, theo chó đưa đàn...

Bò về chuồng, mặt chàng chẳng thấy
Chó gầm gừ chẳng thấy chàng sẵn
Lòng em tối như là hũ dầy
Mắt thức hoài, bụng chẳng buồn ăn.

Chàng ơi! ngồi lại với em đây
Mặc gió bào da, sương xuống dầy
Cho em thở cùng chàng gió lạnh
Cho em phủ cùng chàng sương bay.

Gió lạnh sương bay mà có nhau
Mà vai bên vai, đầu bên đầu
Còn hơn lửa ấm mà mất hút
Ta chụm bàn tay nén khổ đau...

Chàng nghe nói, sục sôi căm giận:
— « Em, em ơi, oán hận trăm đời! »

Tay chàng nắm tay em như vắn
Hơi thở chàng nóng tỏa sương rơi.

« Em, em hỡi! dao anh sẽ chặt
Thân thẳng mo trăm mảnh nát tươm »
Rồi chàng vút con dao trước mặt
Vung cánh tay nghe sắc như gươm.

« Mo nó biết đôi ta gần bó
Tìm hại anh, vu vạ cho anh
Anh đã biết đất này khô ở
Vời thẳng mo rắn rết yêu tinh! »

Anh phải đi, tạm xa nanh vuốt
Của thẳng mo, của bọn chúa rừng
Bên kia triền núi trời đất tốt
Chẳng lẽ ngồi đây cho hổ ăn!

Em tạm lánh, cùng đi chưa tiện
Đất chưa yên, trời cũng chưa yên!
Anh tìm bạn, ăn thề kết nghĩa
Sẽ về đây quét lũ đảo điên.

Bởi em đẹp, nó sinh lòng thêm muốn
Bởi em nghèo, nó mới dám vu ma!
Nín đi em! quyết có ngày rửa hận
Xuân sẽ về, lê trắng lại vườn ta. »

Rồi chàng ôm em ghì vào ngực
Như mẹ choàng con, chẳng nói năng.
Em nằm trong lòng chàng thồn thức
Khổ hòa vui, chàng có hay chăng?

« — Hay em ơi! anh cùng em ở lại
Trần rừng sâu, sống chết có nhau. »

Chàng ghi em, mắt nhìn điên dại
Em sưng nhìn chàng, tim nhói đau.

— « Đi đi anh ơi! còn thù phải trả!
Em sống chờ anh ». Chàng dùng dằng hồi lâu.
Có tiếng súng, em ấy chàng, giục giã...
Em chạy. — Từ đây mắt hút nhau

CÔ GÁI MÈO

CHƯƠNG NĂM

Cây táo bên đường tuổi với ta
Táo cho ta hỏi: Ta là ma,
Hay là người, lớn theo năm tháng?
Táo đứng vô tình, gió thổi qua.

Gà thường gáy sáng thức ta dậy
Bò một đường, cùng ta lên rẫy!
Ta là người hay ta là ma?
Gà cũng quay đi, bò cũng nguây.

Mọi người ơi, nở bỏ tôi ư?
Những cụ già quen thuở đến giờ

Thương tôi thế, cũng đều lần tránh
Ôi lặng im! người vật chẳng thừa!

Mẹ nói: « Thôi con ơi!
Có con, con có mẹ
Thây kệ miệng lưỡi người!
Con mẹ sinh, mẹ đẻ

Thì mẹ sống với con! »

Thằng mo đến nó thét:

« Này con mụ liệu hồn!

Chứa ma, mày sẽ chết! »

Từ ngày chàng trốn thoát

Thằng mo lắm giết em:

« Hồn ma tao cũng bắt!

Xác ma tao trói niền! » ⁽¹⁾

(1) Niền (tiếng miền Trung): thắt buộc chặt.

« Mày có chạy đằng trời
Chẳng cho mày yên ổn! »
Không sống được nữa rồi
Em quyết cầm dao trốn.

Nhớ đến lời chàng dặn
Phải sống mà trả thù
Xót mẹ già lặn lội
Nhưng đành vô rừng sâu.

Bước chân ra trăng tròn
Đã hai lần trăng xế
Nghe tiếng hú đầu non
Dạ bồn chồn đau xé.

Thiên hạ nghe thằng mo độc ác
Tin em ma, em phải trốn thôi!

Sống giữa người không là người được!
Vào rừng sâu em lại là người.

Có chiều em thần thờ bên suối
Nhác thấy mặt em trong nước trong
Em là người, mặt em nắng rọi
Suối thân thương ôm em trong lòng.

Một sớm lạnh, gốc mai đào đỏ
Gặp người lấy củi, bạn quen xưa
Khổ em chưa! gặp người là sợ!
Chị lại gần cho gói cơm ngô.

Lại một trưa bác già xóm dưới
Đi săn về bắt chợt thấy em
Vút cho chiếc áo sòn, chẳng nói
Ôi ấm lòng chút lửa giữa đêm.

Một đêm trăng chim rừng giạt thốt
Sương thâm gieo lạnh buốt như băng
Em vội trốn về nhà, hoảng hốt
Mẹ thức chờ, tóc trắng màu tang.

— Mẹ ơi! con trốn về thăm mẹ
Con đây mà! con mẹ đây mà!
Em cào cửa như con mèo khe khẽ
Một hồi lâu mẹ mới nghe ra.

— Con, con mẹ! con gầy hốc hác
Ngô đây con! mẹ để dành con.
Ăn đi con! cho hồn có xác
Da thịt đầy, cho mẹ có con.

Em nhìn mẹ lòng đau hơn cắt
Và bát ngô nước mắt hòa chan.

Mẹ già héo như cây chuối chặt
Mẹ già mau hơn bếp khuya tàn.

Mẹ già vụt từ ngày con trốn
Mẹ mất hồn bởi mẹ mất con.
— Ăn đi con! cái xương còn lớn
Con đang thì tuổi lớn, tuổi khôn.

Bếp khuya đã rụi lửa
Mẹ không dám nhòm thêm
Sợ lửa hồng khe cửa
Tai họa vùi thân em

Hai mẹ con hơ tay
Chút than tàn bếp nguội
Trời rét núi rét cây
Rét cả cảnh lẫn cội.

— « Gió đông trong rừng lạnh
Đâu bếp ấm con ngồi.
Áo rách tươm trăm mảnh
Con mẹ chết mất thôi!

Đói lắm phải không con?
Ở nhà mò ngô nguội
Trong rừng ruột héo don
Lấy gì nguội con đói! »

« Từ ngày con bỏ trốn
Mẹ như dại như điên
Mẹ lên đèo, xuống lũng
Mẹ tìm con khắp miền.

Mẹ mang theo cơm ngô
Hú con mà chẳng thấy

Chỉ làn gió vi vu
Tiếng chiều vang đáp lại.

Lòng mẹ cầu mẹ nguyện
Trời cứu vớt thân con
Khổ nhiều trời phải thấu!
Oan nhiều sớm giải oan!

Mẹ lên rẫy lên nương
Con dao thôi nắm vững
Bà con thấy mà thương
Cho lòng già sờ sững.

Biết xảy ra cơ sự
Khổ thân con thế này
Thà con chết từ thuở
Hòn máu còn trong thai. »

Sang canh lạnh cây rừng,
Đầu mẹ buồn trĩu xuống.
Em ôm mẹ vào lòng,
Gà gáy đầu dưới lũng.

Trời gần sáng em mau lảng trốn
Trở về rừng đường trắng đục sương
Nghe tiếng động con chim rũ cánh
Giọt đêm tàn rơi buốt tận xương.

Dậy trước con chim, con trùng, con dế
Không là ma cũng thể như ma
Đá mài chân rét tê đau xé
Lá sắc dài cửa mặt, bầm da.

Dao mang theo lưỡi cùn mau chóng
Đào củ mài hố hốc trăm cây

Em hóa con tê chui vào hang động
Mỗi buổi hoàng hôn nắng tắt sương bay.

Nghe tiếng dế giun đo trời nóng lạnh
Nhìn cây đổi lá đoán biết mùa qua
Cây lê dai đầu rừng hoa mở cánh
Chết điếng lòng ta hoa biết không hoa!

*
* *

Đã bao tháng xa nhà chẳng biết
Thân mẹ già quần bếp ai thăm?
Chàng còn sống hay chàng đã chết?
Dao chàng mãi có rửa được hờn căm?

CÔ GÁI MÈO

CHƯƠNG SÁU

Một sớm rét ê xương
Em bàng hoàng tỉnh dậy
Nghe tiếng nổ cuối rừng
Hay lửa người đốt rẫy?

Nhưng không, sao nửa đốt
Mà tiếng nổ ran đều
Đùng, đi đùng tiếng một
Lại tù và vang theo.

Tù và rúc trong sương
Vọng ba bề mái núi

Tưởng nghe tiếng thần rừng
Giữa chớp bùng sấm dội.

Tiếp theo tiếng người gọi
Nào nghe rõ lời gì!
Tiếng tù và lại nổi
Từng đợt gió truyền đi...

Gan dạ em bồn chồn
Nửa tò mò nửa sợ
Tai vừa nghe vừa run
Bụng nóng bừng như lửa.

Chợt bóng người đi tới
Quen thuộc tiếng quê nhà
Em sợ, ù té chạy
Liên tiếng gọi đằng xa:

— « Anh em người Mèo ta
Ai đâu xa mà sợ! »
Người giọng nói hiền hòa
Chạy theo em chẳng nữa.

Em chẳng còn trốn được:
Người sẽ vượt mau hơn
Em ngập ngừng dừng bước
Hồi hộp run rẩy chân.

— « Bộ đội người Mèo ta
Thôi, cô đừng sợ nữa! »
Dưới núi tiếng tù và
Rúc một hồi giục giã.

Các anh tay cầm súng
Mà hiền hậu con người.

Em hoàn hồn nghĩ bụng
« Thôi phó mặc cho trời! »

—« Nhà cô đâu, về đâu
Mà vội vàng, tất tả?
Không ô, sương ướt đầu,
Khắp người rách xước cả! »

Em nghe còn bối rối
Nhìn váy áo tả tơi
Thì tay anh bộ đội
Gỡ đầu em chiếc gai.

Dáng mặt anh trầm ngâm
Giọng Mèo ta êm ả:
« Sương sớm rét như ngâm
Cô về đâu vội vã? »

Rồi đôi mắt hiền hậu
Mà sâu xoáy của anh
Như chợt bừng hiểu thấu
Cả đời em điều linh...

—« Nào mau nói tôi nghe!
Bộ đội còn lòng phỉ.
Hay có gì éo le?
Theo tôi rồi hãy kể... »

Em theo anh bộ đội
Chân bước thấp bước cao
Dạ bàng hoàng trăm mối
Gai lá đâm quên đau.

Các anh gặp nhau dần
Đầu cửa rừng lưng núi

Cỏ bằng tam nghỉ chân,
Ngựa với người cùng mỗi.

Nắng lên, sương lạnh tản
Đất ấm dưới chân người
Em cũng dần bạo dạn
Nghe các anh đùa vui.

« Em đừng ngại, đừng lo.
Chúng anh đi đánh giặc,
Là bộ đội Cụ Hồ
Với dân, tình cá nước.

Đời em chắc khổ lắm
Hẳn oan ức gì đây! »
Anh chỉ huy giọng ấm,
Em nghe, nước mắt đầy.

Thân em ngọn cỏ xanh
Chân phủ phàng giẫm nát
Gặp nắng ấm hồi sinh
Đón gió hiền lá quạt.

Vài ba anh xúm lại
Giục em kể trước sau.
Em quên mình phận gái
Tâm sự mạch tuôn trào.

Các anh ơi, em từ cõi chết
Gặp các anh, còn biết nói sao!
Xác thất thểu, hồn em đã hết,
Làm bóng ma cửa động ra vào.

Rồi em kể nhà em chót vót
Đỉnh xa kia heo hút mẹ già

Kể xuân ấy rừng lê trắng muốt
Tình lứa đôi hẹn giữa ngày hoa.

Kể buổi chợ thẳng mả gieo họa
Chàng hờn căm, mẹ góa đau thương
Bao nết hận, đắng cay, nhục nhã,
Bỏ nhà đi, gởi đất che sương.

— Các anh hỡi, đời em toi tả
Trưởng vùi xương hang đá gốc cây
Sống chui rúc, chết không mồ mả
Nào còn ngờ gặp các anh đây.

Lòng trút hết, như tan máu uất
Nước mắt tràn, nhẹ chút khổ đau
Lệ thấm rát vết gai xước mặt,
Nhìn các anh, em cứ ghen ngào...

Em nghe thịt da em
Như hồi sinh với nắng
Em nghe trong hồn em
Cũng bớt dần vắng lặng.

Các anh xúm, xít lại
Không nói năng chi nhiều
Mắt nhìn em ái ngại
Mắt nhìn em thương yêu

Có anh mắt quắc lên
An mạnh dao vào vỏ:
— Tội chúng nó phải đền!
Chân anh chà giận dữ...

Mấy con ngựa ăn cỏ
Cũng ghen cổ hí vang

Lòng em lửa lại đỏ
Một niềm chi bàng hoàng

Em đun lửa nấu cơm
Giúp các anh bên suối
Khói ôi sao khói thơm
Nhớ những chiều mẹ đợi!

Nước reo như người gọi
Lòng nghe mà bồn chồn
Nhớ nhà khi sớm tối
Bếp hồng mẹ có con...

Cơm trưa ấy muối rang
Mà trăm lần ngọt miệng
Nắng ôm cây nắng vàng
Say trời cao chim liệng.

Con suối con nước chảy
Mát vô ruột vô lòng
Gặp trời xanh dưới đáy
Trong xanh làn nước trong

Em ngồi nghĩ thần thờ
Bâng khuâng trăm nghìn nỗi
Như hừng nắng giữa mưa
Vui, buồn lòng bối rối.

Bỗng tay anh bộ đội
Vỗ vai em: « Lên đường!
Gắt qua rừng trước tối. »
Chiều lạnh dần hơi sương...

— Nhưng các anh đi đâu?
— Đi diệt sào huyệt phi...

Các anh kể trước sau

Tội ác bày lũ quỷ.

— « Chúng nó còn lần quất

Nương nấu khu rừng này.

Bầy điều hâu đã động

Bủa lưới, đừng để bay! »

— Em thấy cứ mỗi chiều

Khói lên núi phía trước

Đêm đêm lửa phật phèo

Ẩn hiện rồi mất hút.

— « Có thể là hang động

Của bọn phỉ đi về...

Cô thuộc cây, thuộc bóng

Cô thuộc suối, thuộc khe

Cô dẫn anh em đi! »

Em lách rừng đường hẻm

Đường con dím con tê

Bụi rậm, cầm dao chém.

Nhá nhem tới cửa động

Anh em lưới bủa vây.

Chập chờn một lũ bóng,

Bộ đội ập vào ngay...

Điều cú hết đường bay!

Chống cự, súng dì dẹt.

Ra hàng, tay trói gô,

Cả bầy mặt tái mét.

Em nhìn, ôi kinh ngạc!

Thét một tiếng vang rừng:

Thằng thầy mo độc ác

Bị bắt cùng trong hang...

CÔ GÁI MÈO

CHƯƠNG BẢY

Lại kể chàng từ khi vượt trốn
Dao bên lưng, ống muối ăn đường
Đêm khuya, đá tai mèo lỏm chỏm
Chân rách tươm, áo nặng trời sương,

Một đêm sáng giữa rừng
Lại một ngày tối nữa
Mệt không dám ngả lưng
Chân trơn bằng vỏ ngựa.

Sang bên kia triền núi
Tìm bản mường nấu thân

Cũng bạn Mèo sớm tối
Chim lạc, chim nhập đàn.

Nhưng bụng dạ nào yên
Nơi cái nương cái rẫy
Núi che núi mấy triền
Lửa hờn càng bén dậy.

Đất trời đang đòi mồi
Đất ráo rức đêm ngày
Đêm đêm tiếng người gọi
Hợp bàn nhau hăng say.

Cũng chừng ấy con người
Tưởng chừng đông hơn trước
Khắp cuối lũng đầu ngòi
Đều rộn ràng trạm gác.

Chàng vào chân tự vệ
Dao mác đêm đi phòng
Ngày gánh ngò liếp tế
Đón bộ đội về đông...

Chàng họp đội họp đoàn
Nghe trăm điều náo nức
Hợp sức cùng lo toan
Trọn tình nhà nợ nước.

Chàng tìm anh cán bộ
Kể nông nỗi quê nhà
Kể đời dân đau khổ
Kể tình em xót xa.

Anh cán bộ ngồi nghe
Trầm ngâm, lòng đau nhói.

Hôm sau anh trở về
Đem chàng vào bộ đội

Vỡ lòng điều dân vận
Khi xuống lũng lên nương
Học đường đi của Đảng
Chàng sáng mắt sáng lòng.

Cùng nung nấu căm hờn
Tay đấu tay tập bắn
Tình đồng đội keo sơn
Hơn tình nhà, tình bạn.

Nỗi uất hờn chàng kể
Bao đồng chí nghiêng răng
Quyết cùng chàng luyện chí
Đạp đổ mọi bất bằng.

Đồng đội cảm thương em
Tinh chuyện chàng về đón
Còn chờ dịp chợ phiên
Dò tin nhà ngành ngọn.

Kịp ngày trừ loạn phải
(Bao năm khổ dân ta)
Chàng được cùng đơn vị
Về giải phóng quê nhà.

Về đến bản quê hương
Trên giao chàng ở lại
Gây cơ sở hậu phương;
Đơn vị lòng đuổi tới.

Ôi quê hương thân thiết
Năm xơ xác sườn non

Bọn chúa rừng vất kiệt
Cái đời ta xói mòn...

Chàng thăm hỏi bà con:
Thằng mo già ác mỗ
Đã theo phỉ vào rừng
Cứ theo loài cú vọ.

Dăm ba người đau xót
Nhắc chuyện em chàng nghe
« Biết oan, nào cãi được!
Chỉ thương cô một bề... »

« Giúi bà mế sớm khuya
Vài củ khoai nải chuối.
Oán thằng mo máu dê
Gây nên tình nên tội... »

Chạy đầu non cuối ngõ
Chàng như con thoi đưa
Dệt những đời nghèo khổ
Cùng chống nắng, che mưa

Cùng chống bọn tà gian
Nhà nhà cầm giáo mác
Trai bản tập dân quân:
Phải hết bề lung lạc...

Chàng bước về đỉnh núi
Tìm gặp mẹ già em
Mẹ sụt sùi trăm nỗi:
« Còn biết đâu mà tìm!

Biết tìm đâu anh ơi!
Hay con mẹ đã chết? »
— « Em ơi! sống làm người!
Đời bọn quý đã hết. »

CÔ GÁI MÈO

CHƯƠNG TÁM

Em về theo bộ đội
Đến bản đỏ rực cờ
Dạ mừng mừng tủi tủi
Ôm gối mẹ già nua.

— « Con đã về con ơi!
Thật chết đi sống lại! »
Mừng quá, mẹ khóc òa:
« Ngờ đâu còn được thấy! »

Bà con vây xúm xít
Ôm mẹ lại ôm con

Nổi mừng vui tít tít
Trăm lời thăm hỏi dồn.

Lòng xao xuyến, trông ra :
Cả một rừng giáo mác
Em bé đến cụ già
Mắt mắt nhìn sáng quắc.

Cả chị em thân thuộc
Áo nài nịt gọn gàng
Dao tuốt trần rập bước
Ôi trông thật hiên ngang.

Tiếng mõ giục từng hồi
Nô nức như trẩy hội
Các bà mẹ bung xôi
Mời các anh bộ đội

Trăm người nói một lúc
Chẳng nghe rõ lời nào
Nhưng giọng người ấm ngực
Nhưng mặt người vui sao !

Chàng thấy em, chạy sầm
Tới em, tay nóng rục :
« Em ơi ! hả hờn căm !
Hết đời loài bạo ngược ! »

Nhìn lưng chàng khẩu súng
Với con dao ngày nào
Em nghĩ gì trong bụng
Chàng thấu hết rồi sao ?

Quay nhìn em dăm dăm :
« Đôi ta rửa được hận
Không riêng dao anh cầm,
Nhờ trăm dao làng bản ».

Em nhìn chàng, đứng gần
Chàng nhìn em thiết tha :
« Em ơi, trời trở ấm
Lê sắp rộ mùa hoa... »

Đêm ấy khúc tình xưa
Khèn chàng say đắm thồi
Mấy năm qua, ai ngờ!
Bằng khuôn lòng mọi nỗi...

Hoa lê trắng xóa rừng nhà
Hội xuân lại mở, khèn ta lại tình.
Khuy cài trên áo khuy xinh
Hoa chen liền cội liền cành hoa tươi
Đêm xuân trắng sáng mặt người
Mượn cảnh lê đẹp ta cài cho trắng.

Hà-giang 1-1965 và Hà-nội xuân 1970

NGƯỜI MÈO TA

(Trích tráng ca)

Ta, người Mèo nghìn năm đỉnh núi
Cao ngang mây bay, cao bằng sấm dội
Nghìn mùa đông độ rét với trời
Rét lạnh lưng non, không lạnh được máu
người.

Trái tim người Mèo nghìn năm máu nóng
Nư ngọn lửa dầu non gió lộng
Lửa chúng ta không tắt được bao giờ
Lửa cha ông nhen nhúm từ ngày xưa.

Núi đá cheo leo ngựa trèo ngựa trượt
Chân người Mèo ta thoi vút trăm tầng

Đá xương cốt của núi nghìn thuở trước
Đá luyện thân ta khi chất hào hùng.

Thuở đầu đến tay cầm cung cầm nỏ
Giết con thú rừng ngày tháng nuôi thân
Tên vun vút bay thành từng trận gió
Cũng chặn kẻ thù, giữ núi trú chân.

Núi trùng điệp là ngôi nhà trăm mái
Cho người Mèo ta dầu dãi nắng mưa
Con dao bên lưng tới lui nương rẫy
Ta trấn ngự non cao tự thuở đến giờ.

Lò chớp núi lửa rực hồng đêm lạnh
Ta rèn lưỡi rìu chém ngã cây rừng
Rèn thanh kiếm bén ngời như sét đánh
Rèn lưỡi cày ôm chặt sườn nương.

Lúa mạch gặt xong, hoa lê trắng xóa,
Con ong bay, hoa cũng bay theo.
Những em gái giặt lanh mịn hồng đôi má
Váy phau phau mở hội bướm trên dèo.

Đêm tình tự gương trăng treo trước núi
Nhịp đàn môi thủ thi lúa đôi
Tình sâu thắm như nước ngầm rễ cội
Như núi non xum xít dưới trăng ngời.

Vui buổi chợ, chồng tiếng khèn đi trước
Vợ theo bên thánh thót lời ca
Tình chồng vợ cũng tình đất nước
Ôi quê hương tha thiết lòng ta!

Ôi quê hương khổ đau những thuở
Lũ chúa rừng như con beo, con hổ

Cấu xé dân ta, hút tủy hút xương,
Cuộc sống xói mòn theo rầy theo nương.

Thằng Tây đến, vùi con bạch tuộc
Bám xiết thân ta, rút máu ta
Thân nổi gai mẩy tầng nanh vuốt
Điều đứng non xanh, đau nước, đau nhà.

Đã đứng dậy những Sùng - Mì - Chảnh
Những Giàng-Tạ-Chay sừng sững non cao
Chỉ thù giặc rằn hơn hơn đá tảng
Tây men lên như sỏi vụn lẫn nhào.

Bao năm thán cây rừng đứng thẳng
Gió trong reo đạn kíp, tên đồng.
Không nộp thuế, những thoi bạc trắng
Dành vợ con ta tay đẹp đeo vòng.

1-1965

Mục lục

CÔ GÁI MÈO

CHƯƠNG MỘT.	9
CHƯƠNG HAI.	17
CHƯƠNG BA	30
CHƯƠNG BỐN.	41
CHƯƠNG NĂM.	49
CHƯƠNG SÁU	59
CHƯƠNG BẢY.	72
CHƯƠNG TÁM	79

NGƯỜI MÈO TA

(Trích trang ca)	83
----------------------------	----